

Konferencja prasowa FOR-u na temat długu publicznego, Warszawa, 30.09.2013.

Komentarz prof. Stanisława Gomułki

Dług publiczny nierynkowy, oficjalnie dotąd nierejestrowany, w języku angielskim nazywany zwykle implicit public debt, jest definiowany jako kapitał potrzebny teraz do tego, aby powiększony o wypracowane w gospodarce odsetki wystarczył do wywiązania się z podjętych przez państwo zobowiązań emerytalno-rentowych w przyszłości. Składki rentowo-emerytalne należy przy tym podejściu traktować jako środki gromadzone przez państwo na obsługę tego długu nierynkowego. Te środki wynoszą teraz około 12 % PKB. W przypadku oficjalnego długu publicznego, wynoszącego w Polsce blisko 60% PKB, koszt obsługi wynosi teraz 2,7% PKB. Koszt obsługi długu rynkowego zależy silnie od rentowności skarbowych papierów wartościowych, a w przypadku długu publicznego nierynkowego od stóp indeksacji świadczeń emerytalnych i, po reformie z roku 1999, od stóp indeksacji zobowiązań na kontach i subkontach w ZUS-ie. Przypomnę, że w Polsce rentowności skarbowych papierów wartościowych są dość wysokie, około 2-3 razy wyższe niż np. w Niemczech, Stanach Zjednoczonych czy sąsiednich Czechach, ale jeszcze wyższe są stopy indeksacji zobowiązań.

Kwestii szacunku tego typu długu poświęcone były, w odniesieniu do Polski w roku 1996, moje dwie prace opublikowane przez CASE oraz Central European University, jedna opublikowana w r. 1998 we współpracy z Piotrem Jaworskim a druga w r. 1999 we współpracy z Markiem Styczniem. Metoda tam zaproponowana została wkrótce potem użyta do szacunku tego typu długu w Republice Czeskiej i na Węgrzech. Wyniki tych prac, a także innej w odniesieniu do Rumunii, zostały zebrane i opublikowane w książce wydanej w języku angielskim pt *The Eastern Enlargement of the EU*, wydanej w roku 2001 pod redakcją Marka Dąbrowskiego i Jacka Rostowskiego.

Chciałbym też odnotować, że podobne szacunki ukazały się w publikacji MFW w r. 1998 w odniesieniu do Niemiec, Francji, Włoch, Japonii i Stanów Zjednoczonych w roku 1996. Te szacunki pokazywały duże zróżnicowanie wielkości zobowiązań między krajami, od 109 % PKB dla USA, 166 % dla Japonii. 221 % dla Niemiec, 260% dla Francji i 360% dla Włoch.

Jakie były nasze ówczesne szacunki dla Polski? Te szacunki zależą w sposób bardzo istotny od założonego tempa wzrostu realnych świadczeń. Podam teraz wyniki przy założeniu wzrostu realnych świadczeń w tempie 2 % rocznie, oraz tylko w odniesieniu do świadczeń emerytalnych, bez uwzględnienia KRUS-u i tzw. części zaopatrzeniowej systemu emerytalnego (emerytury mundurowe i pracowników wymiaru sprawiedliwości), finansowanej bezpośrednio z budżetu.

Obliczenia były robione oddzielnie dla osób jeszcze pracujących oraz dla osób już na emeryturze. W przypadku osób pracujących, kapitał potrzebny na sprostanie zobowiązaniom został oszacowany, w odniesieniu do Polski w roku 1996, na 104 % PKB. W odniesieniu do osób już na emeryturze taki kapitał wynosił 197 % PKB. Zatem łącznie mieliśmy wtedy zobowiązania na prawie dokładnie 300% PKB. Obniżenie tempa wzrostu realnych świadczeń z 2% do 0% obniża zobowiązania emerytalne o 50% PKB, a podniesienie tego tempa wzrostu do 4% rocznie podwyższa te zobowiązania o 70 % PKB.

W obu tych grupach, tj jeszcze pracujących i już na emeryturze, szacunki dotyczyły oddzielnie kobiet i mężczyzn. Generalnie zobowiązania dotyczące kobiet wynosiły około 60% zobowiązań w grupie osób pracujących i około 50% w grupie osób już na emeryturze.

Dług ukryty dotyczy także zobowiązań rentowych. Te zobowiązania w Polsce w roku 1996 były wyjątkowo wysokie, około 4 razy większe w relacji do PKB niż średnio w typowych krajach zachodnich.

Kończąc chciałbym zauważyć, że zobowiązania teraz odnotowywane na kontach i subkontach w ZUS-ie dotyczą niemal wyłącznie osób jeszcze pracujących. Te zobowiązania jeszcze narastają. Z czasem obejmą także osoby po przejściu na emeryturę. W najbliższych 20-30 latach oczekiwać zatem należy znacznego wzrostu zobowiązań na kontach i subkontach w relacji do PKB, może nawet do szacowanego za rok 1996 poziomu około 300 % PKB.